

»Petar je progovorio po Leonu« (I)

Recepcija Dogmatske poslanice Flavijanu Leona Velikoga na zasjedanjima Kalcedonskoga koncila (I. – III. sjednica, 8. – 13. listopada 451.)

MIRKO MIŠKOVIĆ* – ANDREA FILIĆ**

• <https://doi.org/10.31823/d.31.1.3> •

UDK: 27-232-732.2 Leo, papa I. • Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 11. veljače 2021. • Prihvaćeno: 31. ožujka 2023.

Sažetak: Poslanicu Flavijanu Leon Veliki napisao je 449. godine kao kristološki pravorijek protiv Eutihova monofizitskoga nauka. Ona je prošla težak put od potpunoga ignoriranja na Efeškoj »razbojničkoj sinodi« 449. godine do jednodušnoga prihvaćanja, nakon određenih prijevora, na Kalcedonskom koncilu 451. godine. Cilj je ovoga rada prikazati i analizirati recepciju Leonove poslanice na prvih pet kalcedonskih sjednica. O svakoj se sjednici prvo donose opće informacije, a potom se istražuje zapisnik s iste. Članak će biti objavljen u dvama dijelovima. Ovdje su obrađene prve tri sjednice. Pokazano je da na prvoj i drugoj sjednici nije bilo posebne rasprave o teološkom sadržaju Leonove poslanice, ali i da su oci očitovali kako je smatraju iznimno važnim kristološkim spisom. Na trećoj sjednici poslanica je stavljena uz bok najznačajnijim dokumentima pravovjerne kristologije uz čiji je nauk trebalo pristati.

Glavne riječi: Leon Veliki, Eutih, Kalcedonski koncil (451.), kristologija, diofizitizam, monofizitizam.

Uvodne napomene¹

Dogmatska poslanica Flavijanu Leona Velikoga jedan je od dokumenata svečano odobrenih na Kalcedonskom konci-

¹ Ovaj je članak, čiji prvi dio sada objavljujemo, prerađeno treće poglavlje diplomskoga rada »Petar je progovorio po Leonu. Recepcija Dogmatske poslanice Flavijanu Leona Velikoga kod otaca Kalcedonskoga koncila (I. – V. sjednica)« koji je obranjen na Katoličkom bogoslovnom fakultetu

* Mirko Mišković,
mag. theol., Samostan
sv. Josipa Radnika
– Belišće, Kardinala
Stepinca 4, 31 551
Belišće, Hrvatska, fra.
mirko93@gmail.com

** Izv. prof. dr. sc.
Andrea Filić, Katolički
bogoslovni fakultet
Sveučilišta u Zagrebu,
Vlaška 38, p. p. 432,
10 001 Zagreb,
Hrvatska, andrea.filic@
kbf.unizg.hr

lu.² Druga dva dokumenta, također svečano odobrena na istom koncilu, jesu dvije poslanice Ćirila Aleksandrijskoga: *Druga poslanica Nestoriju Obloquuntur quidem* (430. godine)³ i *Poslanica Ivanu Antiohijskom o miru Laetentur coeli* (433. godine), na temelju koje je, nakon raskola na Efeškom koncilu 431. godine, bio sklopljen mir između Ćirila Aleksandrijskoga i Ivana Antiohijskoga.⁴

Poslanica *Obloquuntur quidem*⁵ bila je prihvaćena već na Efeškom koncilu 431. godine kao temeljni dokument kojim se određuje prava vjera nasuprot Nestorijevu nauku iznesenu u njegovoj poslanici Ćirilu, *Iniurias quidem*.⁶ Ćirilova je *Druga poslanica Nestoriju, zajedno s Laetentur coeli*, bila ponovno prihvaćena na Carigradskoj biskupijskoj sinodi 448. godine, koju je sazvaio carigradski patrijarh Flavijan. Ta je sinoda osudila Eutiha zbog monofizitizma, a uz dvije su Ćirilove poslanice svi biskupi složno pristali kao uz kriterij kristološkoga pravovjerja.⁷

O događajima s te sinode Flavijan Carigradski bio je obavijestio papu Leona Velikog. Papa mu je kao odgovor poslao svoju poslanicu u kojoj, osim što upozorava na opasnosti Eutihova nauka, naširoko razlaže kristološku vjeru o jednom te istom Isusu Kristu, Sinu Božjemu i Sinu Čovječjemu, o jedinstvu osobe koje treba shvatiti u dvjema naravima od kojih obje čuvaju svoje vlastitosti. *Dogmatsku poslanicu Flavijanu* papa je po svojim poslanicima poslao i na sinodu održanu u Efezu 449. godine. Ta je sinoda, koju je vodio monofizit Dioskor, bila sazvana radi rehabilitacije Eutiha i osude biskupa koji su ga osudili. Osim ostvarenja tih ciljeva, na sinodi je odbačen diofizitizam, ali i sam papa Leon Veliki. Dioskor unatoč više puta ponov-

---

tu Sveučilišta u Zagrebu dana 19. veljače 2019. godine. Diplomski rad nastao je kao plod zanimanja za rad našega znamenitoga patrologa Tomislava Janka Šagi-Bunića iz područja kristologije grčkih otaca.

² O tome da bi, zbog toga, Leonovu poslanicu trebalo uvrstiti u dokumentaciju Kalcedonskoga koncila usp. T. ŠAGI-BUNIĆ, *Documentatio doctrinalis ephesino-chalcedonensis*, u: *Laurentianum* (1962.) 3, 499–514., osobito 513–514. Taj je Šagi-Bunićev članak nastao kao reakcija na drugo izdanje CENTRO DI DOCUMENTAZIONE – ISTITUTO PER LE SCIENZE RELIGIOSE, *Conciliorum oecumenicorum decreta*, Basileae – Barcionae – Friburgi – Romae – Vindobonae, ²1962., u kojem te poslanice nije bilo. U trećem izdanju, ISTITUTO PER LE SCIENZE RELIGIOSE, *Conciliorum oecumenicorum decreta*, Bologna, ³1973., 77–82., nalazi se *Dogmatska poslanica Flavijanu*. Uvjereni smo da je upravo Šagi-Bunićev intervent bio zaslužan za to, usp. A. FILIĆ, *Efeška kristološka kontroverzija prema djelima T. J. Šagi-Bunića – od raskola (431.) do sjedinjenja (433.)*, Zagreb, 2015., 27–39.

³ Usp. E. SCHWARTZ (ur.), *Acta conciliorum oecumenicorum*, Beroninus – Lipsia, 1925. – 1933., II/I, 1, 104–106., t. 240 (dalje: ACO).

⁴ Usp. ACO, II/I, 1, 107–111., t. 246.

⁵ Tekst poslanice nalazi se u: ACO, I/I, 1, 25–28., 4.

⁶ Tekst poslanice nalazi se u: ACO, I/I, 1, 29–32., 5.

⁷ Zapisnici Carigradske biskupijske sinode nalaze se u: ACO, II/I, 1, 100–147. O kristologiji te sinode na hrvatskom jeziku usp. T. J. ŠAGI-BUNIĆ, *Kristologija Prokla Carigradskog*, A. Barišić (ur.), Zagreb, 2009., 295–308.

ljenim zahtjevima Papinih poslanika da se pročita *Dogmatska poslanica Flavijanu* nije dopustio čitanje.⁸

Dvije godine poslije Kalcedonski koncil preispitat će događaje s Efeške sinode, kasnije nazvane i *Efeškim latrocinijem*, istodobno raspravivši problematiku recepcije ili, bolje, *ne-recepcije* Leonove poslanice na toj sinodi. Neki će biskupi i u Kalcedonu izraziti svoje sumnje glede *Dogmatske poslanice Flavijanu*. Osobitu će im smutnju predstavljati tri, prema njihovu uvjerenju, pretjerano dualistička mjesta. Njihove sumnje nisu bile olako odbačene, nego je uložena trud kako bi ih se uvjerilo u pravovjernost Leonova nauka, uspoređujući ga s pojedinim citatima iz spisa Ćirila Aleksandrijskoga.⁹ Željelo se, kako se čini, stvoriti čvrste temelje za jednodušno prihvaćanje Leonove poslanice.

Do odobrenja i općega prihvaćanja *Dogmatske poslanice Flavijanu* bio je dakle dugačak put. U ovom ćemo članku, u dvama dijelovima, prikazati put njezina probijanja tijekom prvih pet sjednica Kalcedonskoga koncila – od 8. do 22. listopada 451. godine, tj. do trenutka kada se pokazalo da je autoritet Pape i njegove poslanice bio presudan u ključnom trenutku izbora formule kojom će biti ispovjeden diofizitizam u konačnoj inačici *Kalcedonske dogmatske definicije*.

Ovdje ćemo, u prvome dijelu članka, u trima poglavljima obraditi prve tri kalcedonske sjednice. U svakom ćemo poglavlju prvo iznijeti nekoliko povijesnih podataka o pojedinoj sjednici te potom, kritičko-analitičkom metodom, razraditi ona mjesta iz zapisnika Kalcedonskoga koncila u kojima se spominje *Dogmatska poslanica Flavijanu*. Zapisnicima ćemo se služiti prema kritičkom Schwartzovu izdanju *Acta conciliorum oecumenicorum*, u vlastitu prijevodu grčkoga teksta.

1. Prva sjednica Kalcedonskoga koncila

U crkvenoj historiografiji općenito je poznato kako je prva sjednica Kalcedonskoga koncila, otvorena 8. listopada 451. godine u crkvi sv. Eufemije, bila vrlo burna, dugotrajna i teška. O tome svjedoči jedna vrlo zanimljiva bilješka iz njezina zapisnika u kojoj stoji kako su u jednom trenutku bile upaljene svijeće u crkvi gdje su biskupi bili okupljeni,¹⁰ što sugerira kako se sjednica oduljila duboko u noć. Na njoj je trebalo pretresti složenu i tešku prošlost, a nadasve nemile događaje s Efeške sinode iz 449. godine. Ta se sjednica uglavnom promatra kao svojevrsni proces protiv predsjedatelja *Efeškog latrocinija*, aleksandrijskoga patrijarha Dioskora,¹¹ što je moguće

⁸ Detaljno o tome vidi dalje, poglavlje 1.

⁹ Detaljno o tome vidi dalje, poglavlje 3.2.

¹⁰ Usp. ACO, II/I, 1, 901., t. 942.

¹¹ Usp. H. JEDIN (ur.), *Velika povijest Crkve. Drugi svezak. Crkva Carstva poslije Konstantina Velikoga*, Zagreb, 1995., 114–115.

zaključiti već iz njezina zapisnika.¹² Budući da je dosta složen, potrebno je prije svega iznijeti nekoliko informacija o zapisniku prve sjednice Kalcedonskoga koncila. U njemu su zapravo sadržana još dva zapisnika.

O čemu je riječ? Nakon što je na samom početku prve kalcedonske sjednice otvoren postupak protiv Dioskora,¹³ uskoro je dotaknuto i pitanje događaja na *Efeškom latrociniju*. Na zahtjeve koncilskih otaca vijeće i sudci¹⁴ odlučili su da se trebaju pročitati zapisnici iz Efeza, što je Konstantin, jedan od tajnika Koncila, i započeo činiti.¹⁵ Budući da se u zapisniku *Efeškoga latrocinija* (449.) nalazio i zapisnik Carigradske biskupijske sinode (448.), kalcedonskim su ocima tako bila pročitana oba zapisnika.¹⁶ Prema tomu zapisnik prve sjednice Kalcedonskoga koncila sadrži zapravo tri tekstualne cjeline koje su međusobno isprepletene:

1. zapisnik prve sjednice Kalcedonskoga koncila od 8. listopada 451. godine
2. zapisnik *Efeškoga latrocinija* od 8. kolovoza 449. godine¹⁷
3. zapisnike sjednica Carigradske biskupijske sinode: prve sjednice od 8. studenoga 448.¹⁸; druge sjednice od 12. studenoga 448.¹⁹; treće sjednice od 15. studenoga 448.²⁰; četvrte sjednice od 16. studenoga 448.²¹; pete sjednice od 17. studenoga 448.²²; šeste sjednice od 20. studenoga 448.²³ i sedme sjednice od 22. studenoga 448. godine²⁴.

¹² Zapisnik se nalazi u: ACO, II/I, 1, 55–196. Rabimo i dvojezični tekst (latinski i grčki), u: J. D. MANSI (ur.), *Sacrorum conciliorum nova et amplissima collectio*, Venetia, 1758. – 1798., VI, 563–937. (dalje: MANSI).

¹³ Usp. ACO, II/I, 1, 65–66.

¹⁴ Riječ je, zapravo, o carskim delegatima koji su prisustvovali sjednicama i na neki ih način animirali.

¹⁵ Usp. ACO, II/I, 1, 77., t. 65. Dalje se u cijelom tekstu zapisnika stalno izmjenjuje zapisnik prve sjednice Kalcedona sa zapisnikom *Efeškoga latrocinija*.

¹⁶ Tekst počinje u: ACO, II/I, 1, 100., t. 223. Od te točke nadalje izmjenjuju se zapisnici prve sjednice Kalcedonskoga koncila, *Efeškoga latrocinija* i Carigradske biskupijske sinode.

¹⁷ Tekstovi zapisnika *Efeškoga latrocinija* nalaze se u: ACO, II/I, 1, od 77. pa sve do 195. stranice, isprekidani zapisnikom prve sjednice Kalcedonskoga koncila i Carigradske biskupijske sinode.

¹⁸ Usp. ACO, II/I, 1, 101–102.

¹⁹ Usp. ACO, II/I, 1, 103–123.

²⁰ Usp. ACO, II/I, 1, 123–129.

²¹ Usp. ACO, II/I, 1, 129–131.

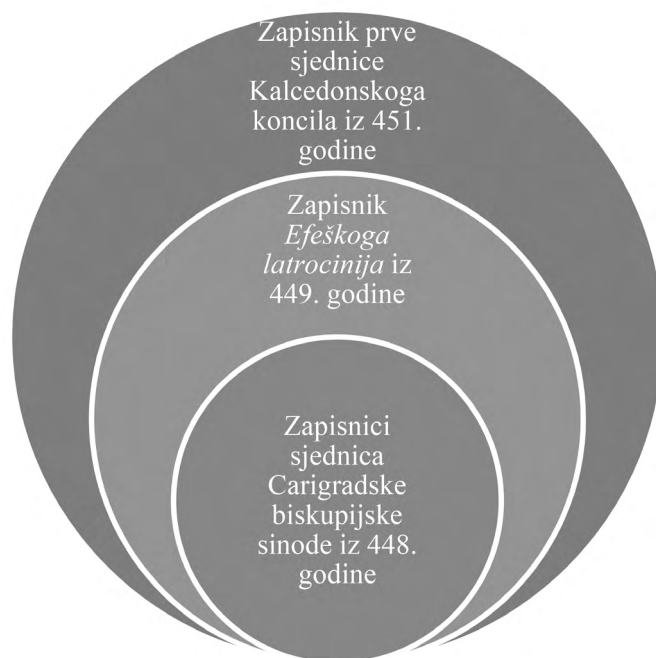
²² Usp. ACO, II/I, 1, 131–134.

²³ Usp. ACO, II/I, 1, 135–137.

²⁴ Usp. ACO, II/I, 1, 137–147.

Tome bismo mogli pridodati i kratki ulomak iz zapisnika Efeškoga koncila iz 431. godine koji je bio pročitao na Carigradskoj biskupijskoj sinodi.²⁵ U zapisnicima se nalaze i prijepisi pojedinih dokumenata, svečano prihvaćenih na toj sinodi, kao npr. Ćirilove poslanice Nestoriju *Obloquuntur quidem*,²⁶ Ćirilove poslanice Ivanu Antiohijskom *Laetentur coeli*²⁷ itd.²⁸

Grafički bismo zapisnik prve sjednice Kalcedonskoga koncila mogli ovako prikazati:

Za našu su temu važni oni dijelovi zapisnika koji se odnose na prvu sjednicu Kalcedonskoga koncila i na *Efeški latrocinij*, jer *Dogmatska poslanica Flavijanu* nije postojala u vremenu kada je održana Carigradska biskupijska sinoda, 448. godine. Problematiči ćemo pristupiti promatrajući je pod kronološkim vidom. Prvo ćemo, na temelju izvadaka iz zapisnika prve kalcedonske sjednice koji se odnose na za-

²⁵ Usp. ACO, II/I, 1, 106–107.

²⁶ Usp. ACO, II/I, 1, 104–106.

²⁷ Usp. ACO, II/I, 1, 107–111.

²⁸ Ovdje smo iznijeli pojednostavljeni prikaz strukture zapisnika prve sjednice Kalcedonskoga koncila, navevši samo ono što smatramo bitnim našu temu. Zapisnik je, zapravo, vrlo složen tekst koji ne prenosi samo rasprave, nego donosi i cijeli niz različitih dokumenata, pisama, izjava i sl. U tu problematiku ovdje ne možemo ulaziti.

sjedanje *Efeškoga latrocinija*, pokušati rekonstruirati recepciju Papine poslanice na toj sinodi, a potom na samome prvom zasjedanju Kalcedonskoga koncila. Takvim ćemo se pristupom morati odreći uvida u reakcije kalcedonskih otaca na pojedine izjave pročitane iz zapisnika Efeške sinode, no to će nam pomoći barem približno rekonstruirati recepciju Leonove poslanice na tim dvama važnim, međusobno kronološki udaljenim događajima.

1.1. DOGMATSKA POSLANICA FLAVIJANU NA EFEŠKOM LATROCINIJU

Zapisnik sjednice *Efeškoga latrocinija*, kako je bilo uobičajeno, nakon datacije i ubikacije,²⁹ navodi popis sudionika. Na prvom mjestu naveden je aleksandrijski biskup Dioskor, a odmah poslije njega spominje se Julije, »predstavnik presvetoga i prebalaženoga Leona, biskupa Rimske crkve«³⁰. Zadnja dva mjesta na popisu zauzimaju rimski đakon Hilarije i bilježnik Dulcicije.³¹

Na samom početku pročitano je carsko pismo Dioskoru.³² Odmah potom riječ uzima rimski delegat biskup Julije (na grčki prevodi lidijski biskup Florencije) tvrdeći kako je i sam rimski biskup, kao i Dioskor, pozvan na sinodu.³³ Nakon toga je rimski đakon Hilarije, pozivajući se na prethodne koncile u Niceji i Efezu, obrazložio kako nije bio običaj da sam rimski biskup sudjeluje na koncilima te je stoga poslao svoje delegate, tj. njih. Prema Hilarijevim riječima, sam Papa preko njih djeluje na sinodi.³⁴ Na neki način, već je iz prvoga nastupa rimskih delegata razvidno kako smatraju da bi, zapravo, oni trebali imati glavnu riječ na sinodi. Za naše je razlaganje bitno kako u istom govoru Hilarije izričito spominje pisma koja je Papa poslao sinodi i koja se na njoj trebaju pročitati.³⁵ Očito je riječ ponajprije o *Dogmatskoj poslanici Flavijanu*, kao službenom rimskom stavu o kristološkom sporu koji se, izazvan nau-

²⁹ Usp. ACO, II/I, 1, 77.

³⁰ Isto. Pri prevođenju grčkoga teksta zapisnika rabili smo sljedeće rječnike: S. SENC, *Grčko-hrvatski rječnik za škole*, Zagreb, 1910. (reprint: 1988.); F. MONTANARI, *Vocabolario della lingua Greca. Greco-Italiano*, Torino, 2013. Također smo konzultirali: G. W. H. LAMPE, *A Patristic Greek Lexicon*, Oxford, 1961. Budući da smo pred sobom stalno imali i latinski tekst zapisnika prema Mansijeju izdanju, rabili smo i latinski rječnik: J. MAREVIĆ, K. FILKOVIĆ, M. GAŠPAROVIĆ, *Latinsko-hrvatski enciklopedijski rječnik. Svezak I. A – L*, Velika Gorica – Zagreb, 2000.; J. MAREVIĆ – K. FILKOVIĆ – M. GAŠPAROVIĆ, *Latinsko-hrvatski enciklopedijski rječnik. Svezak II. M – Z*, Velika Gorica – Zagreb, 2000.

³¹ Usp. ACO, II/I, 1, 82.

³² Usp. isto.

³³ Usp. ACO, II/I, 1, 82., t. 82.

³⁴ Usp. ACO, II/I, 1, 83., t. 83. Zanimljivo je da će Leona Velikoga na papinskom prijestolju naslijediti upravo taj đakon Hilarije (461. – 468.).

³⁵ Usp. isto.

čavanjem carigradskoga arhimandrita Eutiha, podigao u grčkoj Crkvi. Nakon Hilarija riječ uzima aleksandrijski patrijarh Dioskor koji samo utvrđuje da treba primiti papinska pisma. Razvidno je kako on ne određuje da se pisma pročitaju,³⁶ što je Hilarije prethodno izričito zahtijevao. Zapisnik jednostavno kaže kako su pisma zaprimljena³⁷ te se rasprava nastavlja dalje.

Pitanje Leonovih pisama na Efeškoj sinodi postaje ponovno aktualno kada je otvorena rasprava o čitanju zapisnika s Carigradske biskupijske sinode. Prema zapisniku, oci u Efezu su, ispitujući Eutihov slučaj, jednoglasno tražili da se pročitaju zapisnici Carigradske biskupijske sinode.³⁸ Na tako izraženu želju sinodalnih otaca Dioskor se obratio rimskom delegatu biskupu Juliju tražeći i njegovo mišljenje u vezi s čitanjem carigradskih zapisnika.³⁹ Na to se Julije vrlo jasno očitovao: »Želimo da se zbog ovoga [Eutihova slučaja, nap. autora] pročita zapisnik, ako se najprije pročita ono što je poslao Papa.«⁴⁰ Đakon Hilarije odmah je poslije Julija rekao: »Stoga [zbog Eutihova slučaja, nap. autora] i posla (sc. pismo) presveti biskup Rima, jer su mu pročitani upravo oni zapisnici za koje vi sada tražite da se čitaju.«⁴¹ Iz Hilarijevih je riječi posve bjelodano kako on zahtijeva da se pročita ponajprije *Dogmatska poslanica Flavijanu*. Dosad su bila spomenuta papinska »pisma« (γράματα) i »ono što je napisano« (τὰ γράφεντα). Ovdje pak Hilarije govori o onome što je Papa poslao nakon što su mu pročitani zapisnici Carigradske biskupijske sinode. Leonova poslanica upravo i započinje tvrdnjom da su mu pročitani carigradski zapisnici.⁴² Na spomenute riječi rimske delegacije reagirao je sam Eutih kazavši kako su mu rimski delegati sumnjivi; naime bio ih je primio Flavijan te su kod njega bili na ručku. Eutih smatra da su oni na Flavijanovoj strani te da je njihov stav stoga pristran i moli sinodu neka se ne prikloni njihovom već unaprijed donesenom sudu.⁴³ Dioskor razrješava raspravu određujući da se, prema želji sinodalnih otaca, prvo trebaju pročitati zapisnici s Carigradske biskupijske sinode, a potom bi se trebala pročitati papinska pisma. On to smatra »dosljednim i razboritim«⁴⁴. Dioskor dakle

³⁶ Usp. ACO, II/I, 1, 83., t. 84.

³⁷ Usp. ACO, II/I, 1, 83., t. 85.

³⁸ Usp. ACO, II/I, 1, 99., t. 216.

³⁹ Usp. ACO, II/I, 1, 99., t. 217.

⁴⁰ ACO, II/I, 1, 99., t. 218.

⁴¹ ACO, II/I, 1, 99., t. 219.

⁴² »Lectis dilectionis tuae litteris, quas miramur fuisse tam seras, et gestorum episcopalium ordine recensito tandem quid apud vos scandali contra integritatem fidei exortum fuisset ...«, ACO, II/II, 1, 24.

⁴³ Usp. ACO, II/I, 1, 99., t. 220.

⁴⁴ ACO, II/I, 1, 99., t. 221.

i drugi put zanemaruje zahtjeve papinske delegacije i opstruira čitanje *Dogmatske poslanice Flavijanu*. Riječ potom uzima prezbiter Ivan, glavni tajnik sinode, i započinje čitati zapisnike s Carigradske biskupijske sinode, potpuno ignorirajući zahtjeve papinske delegacije.⁴⁵

Na početku zapisnika prve sjednice Carigradske biskupijske sinode nalazi se tekst optužnice dorilejskoga biskupa Euzebija protiv arhimadrita Eutiha.⁴⁶ U jednom trenutku, kada je u tekstu toga zapisnika spomenut Ćiril Aleksandrijski i nauk koji je on iznosio dva desetljeća prije, u vremenu nestorijanske kontroverzije i Efeškoga koncila, čitanje je bilo prekinuto zbog aklamacija otaca u Efezu. Tada je rimski delegat Julije ponovno uzeo riječ, kratko utvrđujući kako se Apostolska stolica slaže s tim, tj. Ćirilovim naukom.⁴⁷

Na *Efeškom latrociniu* rimska je delegacija imala još jednu intervenciju. Naime nakon što su bili pročitani zapisnici Efeškoga koncila iz 431. godine,⁴⁸ Dioskor je zatražio od svakoga sinodalnoga oca neka se izjasni pristaje li uz vjeru kako su ju izrazili oci u Niceji (jer se u zapisnicima Efeškoga koncila nalazi tekst *Nicejskoga simbola*) i oci Efeškoga koncila.⁴⁹ Nakon što se nekoliko biskupa izjasnilo, izjasnio se i biskup Julije kratkom tvrdnjom da tako vjeruje i Apostolska stolica.⁵⁰ Očitovanje đakona Hilarija bilo je nešto opširnije i za nas značajnije jer je on ponovno izričito spomenuo papinska pisma, ponovno je zatražio da ih se pročita i ustvrdio kako se ona u svemu slažu s netom izloženom vjerom.⁵¹ I na taj se Hilarijev zahtjev sinoda ponovno oglušila i potpuno ga ignorirala. Odmah potom Dioskor će

⁴⁵ Usp. ACO, II/I, 1, 99., t. 222s.

⁴⁶ Usp. ACO, II/I, 1, 100–101., t. 225, 230. Zanimljivo je da je Euzebije, dok je još bio laik, bio poznat po svojem antinestorijanskom djelovanju te da mu je kasnije Eutih bio prijatelj. Ipak, na Carigradskoj je sinodi protiv Eutiha nastupio kao diofizit, usp. T. J. ŠAGI-BUNIĆ, *Kristologija Prokla Carigradskog*, 295–297.

⁴⁷ Usp. ACO, II/I, 1, 101., t. 226–228. Kako bismo prikazali raspoloženje koje je vladalo na *Efeškom latrociniu* i dobili bolji uvid u situaciju, donosimo te aklamacije: »I kličući, sveta sinoda reče: 'Vječni spomen Ćirilu! Dioskor i Ćiril jednu vjeru drže! Tako misli cijela sinoda! Vječno sjećanje na Ćirila! Ako se tko protivi, neka je proklet! Ako tko tumači mimo ovoga, neka je proklet! Proklet je tko što dodaje, proklet je tko što oduzima, proklet je tko što novoga uvodi! Naši glasi – caru!' Biskup Julije, predstavnik presvetoga biskupa Rimske crkve Leona reče (a preveo je lidijski biskup Florencije): 'Apostolska stolica tako misli.' Sveta sinoda reče: 'I sinoda svega svijeta tako misli.'«, isto.

⁴⁸ U ACO, II/I, 1, 189., t. 942 nalazi se samo bilješka o tome u obliku početka zapisnika. Mansi pak donosi cjeloviti tekst: MANSI, VI, 871–902.

⁴⁹ Usp. ACO, II/I, 1, 189–190., t. 943.

⁵⁰ Usp. ACO, II/I, 1, 190., t. 952.

⁵¹ Usp. ACO, II/I, 1, 190–191., t. 958.

deponirati Flavijana i Euzebija Dorilejskoga⁵², a na Flavijanovu molbu Hilarije će izreći svoj znameniti *Contradictur!*⁵³ Rimska se delegacija više ne će pojavljivati u zapisnicima.

Što se tiče *Efeškoga latrocinija*, možemo sasvim jasno utvrditi kako Leonova *Dogmatska poslanica Flavijanu* na njemu nije bila pročitana. Rimska delegacija, točnije biskup Julije i đakon Hilarije više su puta, od samoga početka zasjedanja, zahtijevali da se papinska pisma pročitaju. Dioskor i ostatak sinode svaki su put taj zahtjev jednostavno ignorirali, iako su obećavali kako će se čitati. Možemo također utvrditi da, budući da poslanica nije bila pročitana, na *Efeškom latrociniju* nije se razvila nikakva teološka diskusija o kristološkom nauku pape Leona Velikoga iznesenom u njoj. Na takav način ona – koja je trebala biti rimski pravorijek o Eutihovu slučaju i monofizizmu – nije ispunila svrhu zbog koje je bila napisana, unatoč iskrenim i upornim nastojanjima onih koji su ju trebali obznaniti.

1.2. DOGMATSKA POSLANICA FLAVIJANU NA PRVOJ SJEDNICI KALCEDONSKOG KONCILIA

Nakon što smo rekonstruirali recepciju, odnosno ne-recepciju *Dogmatske poslanice Flavijanu* tijekom zasjedanja *Efeškoga latrocinija*, čiji se zapisnici – kako smo vidjeli – nalaze unutar zapisnika prve kalcedonske sjednice, održane 8. listopada 451. u crkvi sv. Eufemije, usmjerujemo se samom početku Kalcedonskoga koncila.

Zapisnik prve sjednice započinje datacijom i ubikacijom,⁵⁴ a nastavlja se imenima vijećnika i sudaca koji prisustvuju sjednicama.⁵⁵ Potom slijedi popis koncilskih otaca. Na prvome mjestu navedena su imena rimskih delegata: biskupi Pashazije i Lucencije te prezbiter Bonifacije, »predstavnici presvetoga i bogoljubnoga nadbiskupa staroga Rima, Leona«⁵⁶. Već se tom činjenicom jasno naznačuje tko zapravo ima glavnu riječ na Koncilu (podsjećamo kako je u zapisniku s *Efeškoga latrocinija* prvo mjesto na popisu zauzimao Dioskor). Poslije njih navode se carigradski patrijarh

⁵² Kakvo je raspoloženje na *Efeškom latrociniju* vladalo prema dorilejskom biskupu Euzebiju, bjelodano pokazuje sljedeći ulomak iz zapisnika: »Sveta sinoda reče: 'Uzmi, spali Euzebija! Taj neka živ gori! Neka se njega podijeli na dvoje! Kao što je podijelio, neka bude podijeljen!'«, ACO, II/I, 1, 140., t. 491.

⁵³ Usp. ACO, II/I, 1, 191., t. 962–964. Vezano za tekst u kojem je opisan taj događaj usp. komentar u engleskom prijevodu kalcedonskih zapisnika: *The Acts of the Council of Chalcedon*, R. Price – M. Gaddis (prijevod, uvod i bilješke), I, Liverpool, 2005., 344. Ondje stoji da se Flavijan u svojoj molbi priziva na papu Leona preko njegova predstavnika Hilarija. Hilarijev je *Contradictur* bio formalni protest protiv Dioskorove presude koji ga je i samoga doveo u opasnost, usp. *isto*, bilj. 449. i 500.

⁵⁴ Usp. ACO, II/I, 1, 55., t. 1.

⁵⁵ Usp. ACO, II/I, 1, 55., t. 2.

⁵⁶ ACO, II/I, 1, 56., t. 3.

Anatolije, aleksandrijski patrijarh Dioskor i svi ostali koncilski oci.⁵⁷ Zapisnik donosi i raspored sjedenja u crkvi: pred oltarnom pregradom sjedili su sudci i vijeće. Njima s lijeve strane sjedila je rimska delegacija, potom carigradski i antiohijski patrijarh te biskupi istočnih pokrajina, osim palestinskih biskupa. Njima nasuprot, tj. s desne strane u odnosu na vijeće, sjedio je aleksandrijski patrijarh zajedno s biskupima iz Egipta, Ilirika i Palestine.⁵⁸ Na početku zasjedanja u sredinu je položeno evanđelje.⁵⁹

Rimski delegat biskup Pashazije, nakon što je s drugim delegatima stao u sredinu, prvi uzima riječ (prevodi Beronicije, tajnik Koncila) te traži da se Dioskora makne iz zbora biskupa. Treba primijetiti kako Pashazije nastupa vrlo autoritativno: poziva se na zapovijedi rimskoga biskupa, nazivajući ga »glavom svih Crkava« i kategorički kaže da ili Dioskor mora izići ili će oni, tj. rimski delegati, otići.⁶⁰ Već na početku dakle rimska delegacija daje do znanja da se tada ne će dogoditi ono što se dogodilo dvije godine prije u Efezu te da će ona imati glavnu riječ na Koncilu. Potom slijedi kratka diskusija između Pashazija i vijeća jer je vijeće izričito tražilo razlog za takav postupak protiv aleksandrijskoga patrijarha.⁶¹ Tada se u raspravu uključuje biskup Lucencije iznoseći optužbu protiv Dioskora, o kojoj bi se on sam morao očitovati, a koja bi se mogla svesti na dvije točke: (1) prisvojio si je ulogu sudca iako na to nije imao pravo; (2) slavio je sinodu bez dopuštenja Apostolske stolice, »kako se nikada nije učinilo i kako nije dopušteno činiti«⁶². Jasno je da rimska delegacija misli na događaje na *Efeškom latrociniu*, odnosno na detronizaciju carigradskoga patrijarha Flavijana i Euzebija Dorilejskoga te na Dioskorovo ponašanje prema rimskoj delegaciji tijekom sinode. Ponovno je uslijedila kraća rasprava između rimske delegacije i vijeća, nakon koje je Dioskor ipak morao prijeći u sredinu te je tako započeo postupak protiv njega.⁶³ U tom trenutku nastupa Euzebije Dorilejski vrlo emotivnim obraćanjem protiv Dioskora te je, s dopuštanjem vijeća, pročitana njegova molba upravljenja carevima Valentinijanu i Marcijanu.⁶⁴

⁵⁷ Usp. *isto*.

⁵⁸ Usp. ACO, II/I, 1, 64–65., t. 4.

⁵⁹ Usp. *isto*.

⁶⁰ Usp. ACO, II/I, 1, 65., t. 5. Vežano za pojam »glava svih Crkava« samo kratko ističemo kako upravo Leon Veliki kroz svoju ulogu u kristološkim borbama V. st. predstavlja jednu novu fazu razvoja ideje o primatu rimskoga biskupa, usp. N. IKIĆ, *Petrovska služba: stijena jedinstva i kamen spoticanja. Povijesno-teološki, biblijsko-dogmatički i ekumenski pogledi*, Sarajevo – Zagreb, 2015., 37–41.

⁶¹ Usp. ACO, II/I, 1, 65., t. 6–8.

⁶² ACO, II/I, 1, 65., t. 9.

⁶³ Usp. ACO, II/I, 1, 65–66., t. 10–14.

⁶⁴ Ilustracije radi, donosimo ulomak toga obraćanja: »Dioskor je povrijedio mene, Dioskor je povrijedio vjeru! Ubijen je biskup Flavijan! On ga je, kao i mene, nepravedno osudio!«, ACO, II/I, 1, 66., t. 14. Tekst molbe nalazi se u: ACO, II/I, 1, 66–67., t. 16.

Vrlo je zanimljiv jedan mali detalj povezan s čitanjem zapisnika *Efeškoga latrocinija* koje je uslijedilo.⁶⁵ Dok je Konstantin, jedan od koncilskih tajnika, čitao imena sudionika Efeške sinode, došavši do imena rimske delegacije, izričito je kazao kako je prisutan biskup Julije, predstavnik rimskoga biskupa Leona. Tada su istočni biskupi prekinuli čitanje povikom: »Izbačen je, nitko nije prihvatio ime 'Leon'!«⁶⁶ Iz navedenoga nije posve jasno što su ti biskupi htjeli reći. Leonovo ime očito se nalazi u zapisniku, tako da nam je teško misliti kako njegovo ime nije bilo uneseno u zapisnike, kako bi se doslovno mogao shvatiti taj prigovor. Jesu li možda time sugerirali da su Leonovi zahtjevi i njegova delegacija bili ignorirani u Efezu? Moguće rješenje nalazi se u tome da je Dioskor neposredno prije Kalcedonskoga koncila izopćio iz crkvenoga zajedništva i samoga papu Leona Velikoga, što je kao jedan od razloga Dioskorove detronizacije kasnije bilo spomenuto u izjavi biskupa Pashazija i u pismu Koncila caru Marcijanu.⁶⁷ Ubrzo nakon toga bilo je pročitano Flavijanovo ime. Istočni biskupi ponovno su se pobunili, prigovarajući jer se ono nalazi tek na petome mjestu, a ne na onome koje bi mu pripadalo.⁶⁸

Rasprava vezana za *Dogmatsku poslanicu Flavijanu* započela je nakon što je pročitana onaj odlomak iz efeških zapisnika u kojem stoji da su papinska pisma zaprimljena.⁶⁹ Carigradski arhiđakon Aecije prekinuo je čitanje zapisnika *Efeškoga latrocinija* izjavivši kako Leonova poslanica ondje nije bila primljena ni pročitana.⁷⁰ Njegovu riječ potvrđuju i biskupi istočnih pokrajina,⁷¹ kao i Euzebij Dorilejski.⁷² Arhiđakon Aecije tada ponovno uzima riječ i vrlo oštro tvrdi kako je sedam puta obećao (pretpostavljamo kako se to odnosi na Dioskora) da će se pročitati, ali da to obećanje

⁶⁵ Početak čitanja zapisnika jest u: ACO, II/I, 1, 77., t. 68.

⁶⁶ ACO, II/I, 1, 77., t. 69.

⁶⁷ Usp. ACO, II/I, 2, 16. [212.], t. 47; 29. [225.], t. 94; 124. [320.], t. 14s.

⁶⁸ Usp. ACO, II/I, 1, 77., t. 71. Pretpostavljamo kako su ovdje istočni biskupi aludirali na redosljed Crkava koji je proglašen u III. kanonu Carigradskoga koncila 381. godine, prema kojemu biskup Novoga Rima (= Carigrada), poslije biskupa Staroga Rima, ima prvenstvo časti, usp. ISTITUTO PER LE SCIENZE RELIGIOSE, *Conciliorum oecumenicorum decreta*, Bologna, 1991., 32. Opširnije o tom kanonu usp. GRGUR NAZIJANSKI, *Teološki govori i teološka pisma*, M. Mandac (ur. i prev.), Split, 2005., 165–166. Primjećujemo kako je u Kalcedonu to načelo poštovano, pa se odmah poslije imena rimske delegacije nalazi ime carigradskoga patrijarha Anatolija, potom aleksandrijskoga Dioskora, antiohijskoga Maksima i jeruzalemskoga Juvenala, usp. ACO, II/I, 1, 56., t. 3.

⁶⁹ Usp. ACO, II/I, 1, 83., t. 85.

⁷⁰ Usp. ACO, II/I, 1, 83., t. 87.

⁷¹ Usp. ACO, II/I, 1, 83., t. 88.

⁷² »Nije pročitana. On je zadržao [παρακατέσχευ] sinodalno pismo«, ACO, II/I, 1, 83., t. 89. Pretpostavljamo da se izraz παρακατέσχευ, koji smo preveli kao »zadržao je«, a može se razumjeti u smislu »onemogućio je« čitanje Leonove poslanice, odnosi ponajprije na Dioskora i protiv njega je usmjeren.

nije ispunio.⁷³ I Teodor, biskup Klaudiopola Izaurijskoga, svjedoči kako je svima poznato da je obećao (opet s velikom sigurnošću možemo pretpostaviti da je riječ o Dioskoru) da će se Leonova poslanica pročitati te da su svi suglasni da nije bila pročitana.⁷⁴ Potom je uslijedila vrlo burna konverzacija između vijeća, Dioskora i njegovih pristaša, u kojoj su svaljivali krivnju jedni na druge ne davši konkretan odgovor. Razgovor donosimo u cijelosti:

»Časni sudci i uzvišeno vijeće rekoše:

‘Preuzvišeni biskupi, kojima je tada carsko veličanstvo dalo vlast nad onim što se činilo, neka kažu zbog čega nije pročitano pismo preblaščenoga nadbiskupa Leona, napose pošto se razvila rasprava u kojoj je bilo određeno da se pročita.’

Dioskor, preuzvišeni biskup Aleksandrije, reče:

‘Zapisnici pokazuju kako sam drugom prilikom rekao da se čita pismo preuzvišenoga biskupa Rima.’

Časni sudci i uzvišeno vijeće rekoše:

‘Zašto dakle poslije tvoga govora pismo nije pročitano?’

Dioskor, preuzvišeni biskup Aleksandrije, reče:

‘Neka se pitaju i drugi biskupi, kojima je djelo bilo povjereno, zašto nije pročitano.’

Časni sudci i uzvišeno vijeće rekoše:

‘Koga osobito želiš da se ispita? Jasno reci!’

Dioskor, preuzvišeni biskup Aleksandrije, reče:

‘Bogobojnoga biskupa Juvenala i bogobojnoga biskupa Talazija.’

Časni sudci i uzvišeno vijeće rekoše:

‘Najprije sam odgovori zašto nije bilo pročitano. Potom će i oni biti ispitani.’

Dioskor, preuzvišeni biskup Aleksandrije, reče:

‘Već jednom rekoh da drugom prilikom naložih da ga se pročita.’

---

⁷³ Usp. ACO, II/I, 1, 83., t. 90.

⁷⁴ Usp. ACO, II/I, 1, 84., t. 91.

Euzebij, preuzvišeni biskup Dorileje, reče: 'Laže!'

Časni sudci i uzvišeno vijeće rekoše:

'Neka govori bogoljubni biskup Juvenal kako se, nakon što je bogoljubni biskup Dioskor rekao da se pročita pismo presvetoga nadbiskupa Rima, ono nije pročitalo?'

Juvenal, preuzvišeni biskup Jeruzalema, reče:

'Upravo je rekao prezbiter i glavni tajnik Ivan da ima u rukama pobožna pisma bogoljubnih i pobožnih careva te odgovorih da se pročitaju carska pisma.'

Časni sudci i uzvišeno vijeće rekoše:

'Dakle, poslije čitanja svetoga pisma pročitano je i pismo pobožnoga nadbiskupa Leona?'

Juvenal, preuzvišeni biskup Jeruzalema, reče:

'Zapravo, ni glavni tajnik ni tko drugi ne reče da je imao u rukama pisma pobožnoga biskupa Rima.'

Časni sudci i uzvišeno vijeće rekoše:

'Sada neka i preuzvišeni biskup Talazije iznese razlog zbog kojega nije pročitano pismo presvetoga nadbiskupa Leona.'

Talazije, preuzvišeni biskup Cezareje Kapadocijske, reče:

'Ja jedno znam: da niti spriječih niti takvu vlast imadoh da bih mogao odrediti da se čita.'⁷⁵

Sljedeći detalj povezan s Leonom Velikim pronalazimo u reakciji biskupa istočnih pokrajina nakon čitanja zapisnika s druge sjednice Carigradske biskupijske sinode na kojoj su bile pročitane Ćirilove poslanice *Obloquantur quidem* i *Laetentur coeli*.⁷⁶ Ti su biskupi izjavili da je u skladu s tim dokumentima vjerovao Flavijan⁷⁷ te da tako misli i vjeruje i papa Leon.⁷⁸ Dakako, tako nešto mogli su kazati imajući u vidu onaj nauk koji je Leon Veliki iznio u svojoj *Dogmatskoj poslanici Flavijanu*.

⁷⁵ ACO, II/I, 1, 84–85., t. 92–106.

⁷⁶ Poslanice se nalaze u: ACO, II/I, 1, 104–106., t. 240 i 107–111., t. 264.

⁷⁷ Usp. ACO, II/I, 1, 111., t. 250.

⁷⁸ Usp. ACO, II/I, 1, 111., t. 252.

Posebno je važna izjava biskupa Pashazija, iznesena nakon što su kalcedonski oci čuli ispovijest patrijarha Flavijana pročitane iz zapisnika druge sjednice Carigradske biskupijske sinode.⁷⁹ Biskup Pashazije rekao je (njegove je riječi preveo koncilski tajnik Konstantin) kako se Flavijanova vjeroispovijest slaže s izlaganjem vjere koje se nalazi u *Dogmatskoj poslanici Flavijanu*.⁸⁰

Na prvoj kalcedonskoj sjednici Leonova se poslanica spominje još jednom, i to na samom njezinu kraju. Tada je vijeće zatražilo od svakoga pojedinoga oca da bez ikakva straha kroz naredne dane sastavi i iznese svoju vjeroispovijest. Tom je prilikom upozorilo kako se car slaže s izlaganjem vjere koje su iznijeli:

- 1) oci Nicejskoga koncila
- 2) oci Carigradskoga koncila
- 3) Grgur Nazijanski, Bazilije Veliki, Atanazije Veliki, Hilarije iz Poitiersa, Ambrozije Milanski
- 4) dvije kanonske poslanice Ćirila Aleksandrijskoga prihvaćene na Efeškom koncilu.

U tom kontekstu vijeće spominje i Leonovu *Dogmatsku poslanicu Flavijanu* koju je on uputio protiv Eutihove hereze.⁸¹ Time što je Leonovu poslanicu spomenulo zajedno s onim dokumentima vjere koje, zapravo, nitko od kalcedonskih otaca nije smatrao spornima i uz koje su svi pristajali, vijeće joj je pridalo vrlo važno značenje. Već tada postaje očito kako se Leonovo izlaganje vjere više ne će moći zaobići u daljnjim raspravama na Koncilu, što će se vrlo jasno potvrditi na sljedećim sjednicama.

2. Druga sjednica Kalcedonskoga koncila

2.1. OPĆENITO O DRUGOJ SJEDNICI

Ovdje je prije svega potrebno iznijeti nekoliko informacija vezanih za problematiku označavanja pojedinih sjednica Kalcedonskoga koncila. Hrvatski patrolog M. Mandac sažimlje je ovako: »Dokumenti s Kalcedonskoga sabora izvršno su se sačuvali. Iz njih se lako i točno dade uvidjeti tijek zasjedanja i sjednica i posla koji se

⁷⁹ Flavijanova ispovijest na Carigradskoj biskupijskoj sinodi nalazi se u: ACO, II/I, 1, 113–114., t. 271. Izvršnu analizu Flavijanove kristologije vidi u: T. J. ŠAGI-BUNIĆ, *Kristologija Prokla Carigradskog*, 267–283., a analizu Flavijanove vjeroispovijesti u: T. ŠAGI-BUNIĆ, »*Deus perfectus et homo perfectus*« a concilio Ephesino (a. 431) ad Chalcedonense (a. 451), Roma – Friburgus Brisgoviae – Barcino, 1965., 180–187.

⁸⁰ Usp. ACO, II/I, 1, 114., t. 273.

⁸¹ Usp. ACO, II/I, 1, 195–196., t. 1072.

obavljao. Stanovita je teškoća i neprilika u tome što se u izvorima uvijek ne podudaraju brojevi kojima se naznačuju različita zasjedanja i sjednice. (...) Datumi su u svim izvorima isti i jednaki.«⁸² Vezano za našu temu, taj se problem odnosi na sjednice od 10. listopada i 13. listopada 451. godine. O čemu je riječ? U izdanju zapisnika koje je napravio J. D. Mansi sjednica od 10. listopada označena je kao *druga sjednica*, a sjednica od 13. listopada kao *treća sjednica*.⁸³ U suvremenom kritičkom izdanju zapisnika koje je priredio E. Schwartz jest obratno: sjednica od 10. listopada označena je kao *treća sjednica*, a sjednica od 13. listopada kao *druga sjednica*.⁸⁴ Mi ćemo, jer u svemu slijedimo Schwartzovo izdanje zapisnika, također sjednicu od 13. listopada nazivati *drugom*, a sjednicu od 10. listopada *trećom*.⁸⁵

Druga sjednica Kalcedonskoga koncila⁸⁶ održana je dakle 13. listopada 451. godine u crkvi sv. Eufemije, gdje su se koncilski zasjedanja i inače slavila.⁸⁷ Odmah je zamjetno kako na popisu biskupa više nema ni aleksandrijskoga patrijarha Dioskora ni jeruzalemskoga patrijarha Juvenala. Popis počinje imenima papinskih delegata,

⁸² TEODORET CIRSKI, *Izabrani spisi*, M. Mandac (ur. i prev.), Split, 2003., 150.

⁸³ Usp. MANSI, VI, 937–938. i 975–976.

⁸⁴ Usp. ACO, II/I, 2, 3. [200.] i 70. [266.]. Dodajemo kako je u primjerku kojim smo se služili, a koji se nalazi u Knjižnici Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu (sig. 14-93-41; inv. br.: 253558) netko rukom nadopisao nazive sjednica prema MANSI.

⁸⁵ Dublje u problematiku numeracije kalcedonskih sjednica ne možemo ulaziti jer bismo time prekorčili okvire zadane naslovom. Ipak, radi boljega razumijevanja, spomenimo da priređivači engleskoga prijevoda zapisnika, u Uvodu drugoga sveska, navode motiv zbog kojega je u grčkom izdanju zapisnika zamijenjen redoslijed druge i treće sjednice: time se (premda su datumi ostali isti) željelo postići logičku dosljednost, tako da sjednice koje su se bavile Dioskorom budu prije sjednica na kojima se raspravljalo o vjeri, usp. *The Acts of the Council of Chalcedon*, R. Price, M. Gaddis (prijevod, uvod i bilješke), II, Liverpool, 2005., 1. Taj motiv vrlo dobro dolazi do izražaja u francuskom prijevodu kalcedonskih zapisnika, u svesku u kojem se nalaze treća do šesta sjednica. Uz spomen sjednica u zagradi stoji: »Definicija vjere«, usp. A.-J. Festugière, *Actes du Concile de Chalcédoine. Sessions III–VI (La définition de la Foi)*, Genève, 1983. Premda su oba ta prijevoda nastala prema Schwartzovu kritičkom izdanju, sjednicu od 10. listopada 451. godine engleski prijevod naziva drugom, a francuski prijevod trećom. U suvremenoj literaturi o Kalcedonskom koncilu, koja se također redovito referira na Schwartzovo izdanje zapisnika, također je moguće pronaći i jednu i drugu inačicu. Zanimljivo je da je i Šagi-Bunić u svojem doktorskom radu, obranjenomu 1951. godine, pod trećom kalcedonskom sjednicom podrazumijevao sjednicu od 10. listopada. Iz njegovih bi se riječi moglo zaključiti da je i on smatrao da je dobro da sjednice na kojima se raspravljalo o vjeri budu zajedno: »Pod najužom poviješću geneze kalcedonske definicije mislim na njezin postanak unutar koncilskih zasjedanja u Kalcedonu počevši od *treće saborske sjednice 10. listopada 451. godine* [isticanje autora], kada su carski povjerenici saboru predložili da donese jednu definiciju pravovjerne kristologije«, T. J. ŠAGI-BUNIĆ, *Kristologija Prokla Carigradskog*, 311.

⁸⁶ Zapisnik se nalazi u: ACO, II/I, 2, 3. [200.]–42. [238.] i u: MANSI, 975–1102.

⁸⁷ Usp. ACO, II/I, 2, 3. [200.], t. 1.

a nastavlja se imenima carigradskoga patrijarha Anatolija i antiohijskoga patrijarha Maksima.⁸⁸

Kako je vidljivo iz zapisnika, druga sjednica Kalcedonskoga koncila bila je, zapravo, nastavak procesa protiv aleksandrijskoga patrijarha Dioskora. Nakon čitanja pisma dorilejskoga biskupa Euzebija⁸⁹ uslijedila su tri poziva Dioskoru da se pojavi na sjednici i očituje o optužbama.⁹⁰ Svjedočanstvo protiv Dioskora iznijeli su i pojedini đakoni i prezbiteri Aleksandrijske crkve.⁹¹ Sjednica je završila izricanjem njegove osude i detronizacijom koju je proglasila papinska delegacija, a na koju su pojedinačno pristali svi okupljeni koncilski oci.⁹²

2.2. DOGMATSKA POSLANICA FLAVIJANU NA DRUGOJ SJEDNICI

Na drugoj se sjednici kalcedonski oci nisu posebno bavili *Dogmatskom poslanicom Flavijanu*. Koliko smo uspjeli iščitati iz njezina zapisnika, spomenuta je samo jednom, kada je papinska delegacija izricala presudu Dioskoru. Jedna od stvari koje su, prema papinskim delegatima, teško teretile Dioskora bila je to što nije dopustio čitanje Leonove poslanice na *Efeškom latrociniju*, unatoč obećanjima da će to učiniti. Takav je postupak izazvao sablazan i štetu posvuda.⁹³

U pismu koje je tim povodom Kalcedonski koncil uputio carevima Valentinijanu i Marcijanu kao prvi razlog Dioskorove osude navedeno je upravo to što nije dopustio pročitati poslanicu Leona Velikoga.⁹⁴

3. Treća sjednica Kalcedonskoga koncila

3.1. OPĆENITO O TREĆOJ SJEDNICI

Dok je na prve dvije sjednice Kalcedonskoga koncila bio istražen Dioskorov slučaj i događaji na *Efeškom latrociniju*, na trećoj sjednici započinje rasprava o doktrinarnim pitanjima, zbog kojih je Koncil ponajprije i bio sazvan.

⁸⁸ Usp. ACO, II/I, 2, 3. [200.], t. 2.

⁸⁹ Usp. ACO, II/I, 2, 8. [204.]–9. [205.], t. 5.

⁹⁰ Prvi i drugi poziv vidi u: ACO, II/I, 2, 10. [206.]–14. [210.], t. 9–36; treći u: ACO, II/I, 2, 25. [221.]–27. [223.], t. 70–78.

⁹¹ Usp. ACO, II/I, 2, 15. [211.]–24. [220.], t. 47–64.

⁹² Usp. ACO, II/I, 2, 28. [224.]–41. [237.], t. 94–99.

⁹³ Usp. ACO, II/I, 2, 28. [224.]–29. [225.], t. 94.

⁹⁴ »Primum quidem quiam epistolam a sanctissimo arhiepiscopo senioris Romae Leone directam ad sanctae memoriae Flavianum quondam Constantinopolitanae urbis episcopum, recitare prohibuit reverendissimis episcopis Ephesi congregatis et hoc post promissiones suas et iuramenta plurima, sicut nos praesentes novimus.« Tekst smo preuzeli iz: MANSI, VI, 1098–1099.

Na početku zapisnika treće sjednice⁹⁵ uobičajeno se nalazi datacija i ubikacija,⁹⁶ a potom slijedi popis članova vijeća i popis koncilskih otaca.⁹⁷ Popis koncilskih otaca započinje imenima rimske delegacije – biskupa Pashazija i Lucencija i prezbitera Bonifacija – a nastavlja se imenom carigradskoga patrijarha Anatolija te odmah potom antiohijskoga patrijarha Maksima. Na tom zasjedanju dakle nisu sudjelovali aleksandrijski patrijarh Dioskor i jeruzalemski patrijarh Juvenal.

3.2. DOGMATSKA POSLANICA FLAVIJANU NA TREĆOJ SJEDNICI

Nakon što je započelo zasjedanje, riječ uzima vijeće, a taj govor, jer je osobito važan za cijeli kasniji razvoj događaja, donosimo u cijelosti:

»Prošla sjednica bila je sudska istraga o osudi preuzvišenih biskupa: časne uspomene Flavijana i Euzebija i svima vama je postalo jasno da je pravedno i sukladno zaključku proizašlo ono što se odnosi na istragu te se pokazalo da su surovo i nezasluzeno osuđeni. Ono što nam se učinilo da treba biti s obzirom na tu stvar, to je vama tada postalo očevidnim iz rasprave. Sada, pak, treba istraživati, prosuđivati i truditi se da bi se učvrstila prava vjera, zbog čega je Koncil ponajviše i sazvan. Znajući, dakle, kako ćete Bogu položiti račun svaki od vas za svoju vlastitu dušu, kao i za sve nas, koji želimo da se ispravno uči ono što se odnosi na bogobožnost i da se otkloni svaka sumnja iz sloge, pristanka te jednodušnog izlaganja i učenja svetih otaca, uznastojte bez straha, naklonosti ili neprijateljstva čisto izložiti vjeru, tako da i oni za koje se čini da sa svima ne misle to isto, budu privedeni, po spoznaji istine, k slozi. Želimo, naime, da znate da sveti i preuzvišeni car svijeta i mi čuvamo pravovjernu vjeru – onu koju je predalo 318 otaca [= nicejska vjeroispovijest, nap. autora], 150 otaca [= carigradska vjeroispovijest, nap. autora] i još ostali sveti i slavni oci, te vjerujemo sukladno njoj.«⁹⁸

Vijeće je dakle sada zahtijevalo sastavljanje formule vjere kojom će se razriješiti kristološki problem koji se postavio u grčkoj Crkvi još u vremenu kontroverzije oko Nestorija, a koja bi se temeljila na nicejsko-carigradskoj vjeroispovijesti i bila bi u skladu s učenjima drugih svetih otaca, među kojima se zacijelo posebno misli na oce Efeškoga koncila i nadasve Ćirila Aleksandrijskoga, jer se oni neprestano spominju u Kalcedonu u kontekstu pravilnoga vjeroispovijedanja. Cijela daljnja rasprava na Kalcedonskom koncilu, sve do donošenja *Kalcedonske dogmatske definicije* na petoj sjednici 22. listopada 451. godine, vrtjet će se oko sastavljanja i definiranja pravilne kristologije.

⁹⁵ Zapisnik treće sjednice nalazi se u: ACO, II/I, 2, 69. [265.]–84. [280.] i u: MANSI, IV, 937–976.

⁹⁶ Usp. ACO, II/I, 2, 69. [265.], t. 1.

⁹⁷ Usp. ACO, II/I, 2, 69. [265.]–77. [273.], t. 1.

⁹⁸ ACO, II/I, 2, 77. [273.]–78. [274.], t. 2.

Na tako postavljen zahtjev vijeća biskupi su jednodušno reagirali kako nova formula vjere nije potrebna niti ju se usude donositi.⁹⁹ Potom je nastupio sebastopolski biskup Kekropije podsjetivši na *Dogmatsku poslanicu Flavijanu* i tvrdeći da je ona dovoljna kao pravilno izlaganje vjere protiv Eutiha te kako ju biskupi slijede.¹⁰⁰ Taj trenutak smatramo posebno važnim u recepciji Leonove poslanice na Koncilu: ovdje se prvi put susrećemo s izričitom tvrdnjom da je ona dostatna kao pravilno izlaganje kristološkoga nauka. Na takav način poslanica je u cjelini teološki vrjednovana kao dokument pravilne vjere. Od toga trenutka ta se tvrdnja neprestano ponavlja među ocima Kalcedonskoga koncila. Tako biskupi odmah potom jednodušno izjavljuju kako svi tako govore i kako je sasvim dostatno ono što je u njoj izloženo.¹⁰¹

Vijeće je ponovno pokušalo progurati ideju o sastavljanju formule tako što je predložilo formiranje komisije koja bi razriješila sporna pitanja. Biskupi su međutim odbili bilo kakvo tumačenje koje bi bilo izneseno u pisanu obliku.¹⁰² Tada se u raspravu uključio sardski biskup Florencije, koji je zatražio određeno vrijeme za promišljanje o nekom prikladnom nacrtu. Za našu je temu bitno njegovo vrjednovanje *Dogmatske poslanice Flavijanu*, koju je u svojoj kratkoj intervenciji dva puta spomenuo. Prvi put navodi je kao vjerodostojno tumačenje nicejske vjeroispovijesti, zajedno s dokumentima Efeškoga koncila i spisima Ćirila Aleksandrijskoga i pape Celestina I. Drugi put kaže kako za one koji su potpisali Papino pismo (uključujući sebe) nije potreban nikakav ispravak u pitanjima vjere.¹⁰³ Ponovno je nastupio biskup Kekropije kazavši da su oci Nicejskoga koncila vjeru dobro razlučili, a pojedini su ju oci (izričito navodi Atanazija Velikoga, Celestina I., Hilarija iz Poitiersa, Bazilija Velikoga i Grgura Nazijanskoga) utvrdili. Značajno je kako uz navedene oce stavlja i papu Leona Velikoga, tvrdeći kako je on vjeru »sada ponovno« utvrdio. Tom prilikom Kekropije traži da se pročita *Nicejski simbol* i *Dogmatska poslanica Flavijanu*.¹⁰⁴ Takav zahtjev ima veliku vrijednost, jer je Leonova poslanica stavljena uz bok one vjeroispovijesti koju je cijela Crkva smatrala pravovjernim učenjem i koju nitko nije dovodio u pitanje. Sve nas to utvrđuje u spoznaji kako je kalcedonskim ocima Leonova poslanica doista bila neosporni dokument pravovjerja u kristološkoj problematici.

Prema zapisniku, nakon što je vijeće prihvatilo Kekropijev zahtjev, nikomedijski biskup Eunomije pročitao je *Nicejski simbol* s pripadajućim anatematizmima.¹⁰⁵ Bi-

⁹⁹ Usp. ACO, II/I, 2, 78. [274.], t. 3.

¹⁰⁰ Usp. ACO, II/I, 2, 78. [274.], t. 4.

¹⁰¹ Usp. ACO, II/I, 2, 78. [274.], t. 5.

¹⁰² Usp. ACO, II/I, 2, 78. [274.], t. 6–7.

¹⁰³ Usp. ACO, II/I, 2, 78. [274.]–79. [275.], t. 8.

¹⁰⁴ Usp. ACO, II/I, 2, 79. [275.], t. 9.

¹⁰⁵ Usp. ACO, II/I, 2, 79. [275.], t. 10–11.

skupi su pozdravili čitanje aklamacijama, među kojima dvije zabilježene izričito spominju i Leonovo ime, odnosno tvrde kako su njegova vjera i tumačenje u skladu s netom pročitanim simbolom.¹⁰⁶

Vijeće je potom odredilo neka se pročita i vjeroispovijest s Carigradskoga koncila iz 381. godine, što je carigradski arhiđakon Aecije i učinio. Poslije aklamacije biskupa Aecije predlaže da se pročitaju i dvije poslanice Ćirila Aleksandrijskoga: *Obloquuntur quidem* i *Laetentur coeli*. Vijeće je odobrilo njegov zahtjev te on čita prvo jednu, a potom drugu Ćirilovu poslanicu.¹⁰⁷ Poslije čitanja Ćirilovih poslanica uslijedile su aklamacije biskupa, među kojima se nalaze i one u kojima se ponovno ističe da se Leonovo izlaganje slaže s pročitanim.¹⁰⁸

Vijeće tada određuje da se pročita Leonova *Dogmatska poslanica Flavijanu*, i to vrlo svečanom naredbom, nazivajući Leona »bogobožnim nadbiskupom carskoga i staroga Rima«¹⁰⁹. Zapisnik opisuje kako je potom carigradski arhiđakon Aecije koncilskom tajniku Beroncijanu predao kodeks iz kojega je Beroncijan pročitao Papinu poslanicu.¹¹⁰ Poslije čitanja uslijedile su aklamacije biskupa:

»To je vjera otaca! To je vjera apostola! Svi tako vjerujemo! Pravovjerni tako vjerujemo! Neka je proklet tko tako ne vjeruje! Petar je ovo progovorio po Leonu! Apostoli su tako poučili! Pobožno i istinito je Leon poučio! Ćiril je tako poučio! Vječno sjećanje Ćirilu! Leon i Ćiril složno poučiše! Neka je proklet tko tako ne vjeruje! To je istinita vjera! Pravovjerni tako mislimo! To je vjera otaca! Zašto ovo nije pročitano u Efezu? Ovo je Dioskor sakrio!«¹¹¹

Međutim pri čitanju poslanice dio je biskupa, točnije biskupi iz Ilirika i Palestine, izrazio svoje sumnje glede triju točaka u *Dogmatskoj poslanici Flavijanu*.¹¹² Na sve tri točke odgovoreno je citatima iz spisa Ćirila Aleksandrijskoga. Na prva dva pri-

¹⁰⁶ Usp. ACO, II/I, 2, 79. [275.], t. 12.

¹⁰⁷ Usp. ACO, II/I, 2, 79. [275.]–81. [277.], t. 13–19.

¹⁰⁸ Usp. ACO, II/I, 2, 81. [277.], t. 20.

¹⁰⁹ ACO, II/I, 2, 81. [277.], t. 21.

¹¹⁰ Usp. ACO, II/I, 2, 81. [277.], t. 21–22. U Mansijevu izdanju zapisnika nakon oznake poslanice nalazi se još otački florilegij u kojem se nalaze izvadci iz spisa Hilarija iz Poitiersa, Grgura Nazijanskoga, Ambrozija Milanskoga, Ivana Zlatoustoga, Augustina Hiponskoga i Ćirila Aleksandrijskoga, usp. MANSI, VI, 961–974.

¹¹¹ ACO, II/I, 2, 81. [277.], t. 23.

¹¹² Zapisnici ne navode razlog njihovih sumnji, nego se samo kratko napominje kako su biskupi Ilirika i Palestine, uz čitanje tih triju tekstova, negodovali, usp. ACO, II/I, 2, 81. [277.]–82. [278.], t. 24–26. T. J. Šagi-Bunić smatra kako su biskupi iznijeli svoje prigovore jer im se tekst u te tri točke činio previše dualističkim, usp. T. J. ŠAGI-BUNIĆ, *Kristologija Prokla Carigradskog*, 313.

govora odgovorio je arhiđakon Aecije, a na treći prigovor znameniti cirski biskup Teodoret.¹¹³ Radi preglednosti, prigovore i odgovore donosimo u tablici.

Sporne točke iz <i>Dogmatske poslanice Flavijan</i> koje su iznijeli biskupi Ilirika i Palestine	Izvadci iz spisa Ćirila Aleksandrijskoga kojima je odgovoreno na prigovore protiv <i>Dogmatske poslanice Flavijan</i>
»Da bi mogao biti dokinut dug našega stanja, nepovrediva se narav sjedinila s trpljivom naravi; tako je naime trebalo da bismo bili izliječeni, da jedan te isti posrednik Boga i ljudi – čovjek Isus Krist – s jedne strane može umrijeti, a s druge ne može umrijeti.« ¹¹⁴	»Budući da je Božjom milošću njezino vlastito tijelo za svakoga – veli Pavao – okusilo smrt, kažemo da je Riječ za nas podnijela smrt. Riječ nije – to je ludo i reći i misliti – iskusila smrt ako se motri njezina narav, već je, kako upravo rekoh, njezino tijelo iskusilo smrt.« ¹¹⁵
»Svaka od dviju naravi čini zajedno s drugom ono što joj je vlastito: Riječ čini što je vlastito riječi, a tijelo obavlja što je vlastito tijelu. Jedno od njih ističe se čudima, drugo se podlaže nepravdama.« ¹¹⁶	»Neki su izrazi ponajviše Boga dostojni, neki tako opet čovjeka dostojni, a neki imaju nekakav srednji red: pokazuju da je Sin Božji Bog i čovjek, zajedno i u tom istom.« ¹¹⁷
»Premda je u Gospodinu Isusu Kristu jedna osoba Boga i čovjeka, jedan je, ipak, princip po kojem podnosi uvredu zajedničku Bogu i čovjeku, a drugi je princip slave zajedničke Bogu i čovjeku. Od nas ima čovječstvo, po čemu je 'manji' od Oca, a od Oca ima božanstvo, po čemu je jednak Ocu.« ¹¹⁸	»(...) da je postao čovjekom i da nije promijenio ono što je vlastito – ostaje naime što je bio – posve se razumije da je jedno u drugome posvojeno, odnosno božanska narav u ljudskosti.« ¹¹⁹

¹¹³ Usp. ACO, II/I, 2, 81. [277.]–82. [278.], t. 24–26.

¹¹⁴ ACO, II/II, 1, 27. Prijevod je naš.

¹¹⁵ ACO, I/I, 1 (col. vat.), 27. Taj odlomak nalazi se u već više puta spominjanom Ćirilovu pismu Nestoriju *Obloquuntur quidem*. Prijevod na hrvatski preuzet je iz: ĆIRIL ALEKSANDRIJSKI, *Utjelovljenje Jedinorođenca. Jedan Krist*, M. Mandac (ur. i prev.), Makarska, 2001., 303.

¹¹⁶ ACO, II/II, 1, 28. Prijevod je naš.

¹¹⁷ ACO, I, I, 4, 27. Riječ je o ulomku iz pisma Ćirila Aleksandrijskoga Akaciju Melitonskom. Prijevod je naš.

¹¹⁸ ACO, II/II, 1, 29. Prijevod je naš.

¹¹⁹ Nismo, nažalost, uspjeli pronaći odakle je preuzet taj ulomak. Uz tekst koji se nalazi u zapisniku s treće sjednice Kalcedonskoga koncila, u: ACO, II/I, 2, 82. [278.], t. 26, u rubnoj bilješci stoji kako se odlomak nalazi u: ACO, I, 5, 228. Unatoč iskrenim naporima djelatnica Knjižnice Katoličkoga bogoslovnoga fakulteta Sveučilišta u Zagrebu taj svezak nije bio pronađen, tako da smo ostali uskraćeni za podatak iz kojega je Ćirilova spisa taj ulomak preuzet. Prijevod je naš, a načinjen je izravno iz citiranoga teksta koji se nalazi u zapisniku spomenute sjednice.

Nakon što su razriješene točke koje su ilirski i palestinski biskupi iznijeli kao sporne, uslijedila je ponovna rasprava između vijeća i biskupa. Tako je Atik, biskup u Niceopolitani, zatražio nekoliko dana za promišljanje. Posebno je zanimljiva njegova primjedba kako bi sada, nakon što je pročitana Leonova poslanica, trebalo pročitati i Ćirilovo pismo *Cum Salvator noster*, koje sadržava dvanaest *capitula* upravljenih protiv Nestorija.¹²⁰ Taj je zahtjev vrlo zanimljiv jer su upravo Ćirilova *capitula* i njegovo inzistiranje na njima bili glavni kamen spoticanja između Antiohije i Aleksandrije u vrijeme kontroverzije oko Nestorija.¹²¹ Taj zahtjev niceopolitanskoga biskupa, koji ide prema postavljanju dvanaest *capitula*, toliko sporne točke između dviju kristoloških škola istoka, na istu razinu s drugim prethodno pročitanim dokumentima, vrlo je zanimljiv i zacijelo tendenciozno postavljen.

Vijeće je potom odredilo rok od pet dana u kojem su se oci trebali sastati kod carigradskoga patrijarha Anatolija na vijećanje o spornim pitanjima, na što su oci ponovno izrazili svoje negodovanje. Vijeće je protumačilo kako nije potrebno da se svi sastanu, nego da će Anatolije izabrati biskupe, i to među onima koji su potpisali Leonovu poslanicu, a koje bude smatrao prikladnima, sa zadaćom »da se pouče oni koji sumnjaju«¹²².

U nastavku sjednice uslijedila je žestoka rasprava, zapravo, svađa između ilirskih biskupa i carigradskih klerika. Ilirski su biskupi tražili da se Dioskora pripusti na Koncil, što su carigradski klerici zdušno odbijali.¹²³ Time je treća sjednica Kalcedonskoga koncila zaključena.

Zaključak

Premda ćemo konačan zaključak donijeti u drugom dijelu članka, smatramo potrebnim već ovdje iznijeti barem kratak osvrt na istraženu problematiku.

Za prve dvije sjednice možemo kazati da na njima još uvijek nije bila povedena nikakva teološka rasprava o nauku iznesenu u *Dogmatskoj poslanici Flavijanu*. Na prvoj kalcedonskoj sjednici oci su se, u procesu protiv Dioskora, bavili uglavnom pitanjem zašto poslanica Leona Velikoga nije bila pročitana na sinodi u Efezu 449. godine. Jasno je zaključeno da poslanica nije bila pročitana, ali oni od kojih je traže-

¹²⁰ Usp. ACO, II/I, 2, 83. [279.], t. 29.

¹²¹ Usp. A. FILIĆ, *Efeška kristološka kontroverzija prema djelima T. J. Šagi-Bunića – od raskola (431.) do sjedinjenja (433.)*, 131–137.

¹²² Cijelu raspravu vidi u: ACO, II/I, 2, 83. [279.], t. 31–33.

¹²³ Usp. ACO, II/I, 2, 83. [279.]–84. [280.], t. 34–45. Ilustracije radi, donosimo izvadak iz te rasprave: »Preuzvišeni ilirski biskupi i oni s njima povikaše: 'Svi sagriješismo, svima neka se oprosti! Dioskora koncilu! Dioskora Crkvama! Neka ne bude zla pod vama!' Carigradski klerici povikaše: 'Tko je u zajedništvu s Dioskorom, taj je Židov!'«

no obrazloženje takvoga postupka precizan odgovor nisu dali. Na drugoj je sjednici poslanica bila samo jednom spomenuta, u kontekstu sablazni i štete koje je Dioskor uzrokovao ne dopustivši njezino čitanje na *Efeškom latrociniju*.

Na trećoj je pak sjednici Kalcedonskoga koncila *Dogmatska poslanica Flavijanu* bila raspravljena i vrjednovana kao teološki dokument. Iz zapisnika te sjednice jasno proizlazi kako su kalcedonski oci tu poslanicu smatrali potpuno vjerodostojnim izlaganjem pravovjerne kristologije; dapače, smatrali su je potpuno dostatnom pri rješavanju kristološkoga spora koji je nastao u grčkoj Crkvi. Sama činjenica da je poslanica pročitana i diskutirana u kontekstu najvažnijih dokumenata vjere (*Nicejski simbol*, *Carigradski simbol*, *Obloquuntur quidem* i *Laetentur coeli*) govori o velikoj važnosti koju su oci – mahom Grci – pridavali tom rimskom dokumentu. Prigovori ilirskih i palestinskih biskupa protiv pojedinih točaka te poslanice koje su se njima zacijelo činile previše »dualističkima«, a koji su pobijeni citiranjem odlomaka iz spisa Ćirila Aleksandrijskoga – na kojega su se spomenuti biskupi, zapravo, i pozivali kao na izvor svoje teologije, još su dodatno dali važnost Leonovu djelu. Kristološki nauk iznesen u Papinoj poslanici, makar objektivno nedostatan da bi riješio suptilnu problematiku grčke Crkve, zacijelo je dao usmjerenje prema konačnoj definiciji Kalcedonskoga koncila dvanaest dana poslije.

»PETER SPOKE THROUGH LEO« (I)

THE RECEPTION OF *THE DOGMATIC LETTER TO FLAVIAN OF LEO THE GREAT* AT THE SESSIONS OF THE COUNCIL OF CHALCEDON
(1ST – 3TH SESSION, OCTOBER 8 – 13, 451)

Mirko MIŠKOVIĆ* – **Andrea FILIĆ****

Summary: *Leo the Great wrote The Letter to Flavian in 449 as a Christological sermon against Eutyches' monophysite doctrine. It went through a difficult path from being completely ignored at the »Robber Synod« of Ephesus in 449 to unanimous acceptance, after certain disputes, at the Council of Chalcedon in 451. The aim of this paper is to present and analyze the reception of Leo's Letter at the first five Chalcedonian sessions. For each session, we first provide general information and then examine the minutes from the session. The article will be published in two parts. The first three sessions are covered here. We show that in the first and second sessions, there was no specific discussion about the theological content of Leo's Letter, but also that the fathers declared they considered it an extremely important Christological writing. At the third session, the letter was compared to the most important documents of orthodox Christology, whose teaching had to be agreed to.*

Keywords: *Leo the Great, Eutyches, The Council of Chalcedon (451), Christology, Dyophysitism, Monophysitism.*

---

* Mirko Mišković, M.A. in Theology, Monastery of St. Joseph the Worker – Belišće, Kardinala Stepinca 4, 31 551 Belišće, Croatia, fra.mirko93@gmail.com

** Assoc. Prof. Andrea Filić, Ph.D., Catholic Faculty of Theology, University of Zagreb, Vlaška 38, P. O. box 432, 10 001 Zagreb, Croatia, andrea.filic@kbf.unizg.hr